

РОЗДІЛ І. ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК[378:37.011.3-051:811.111]:[81'23:81'246.3]

Зінаїда Бакум

Криворізький державний педагогічний університет

ORCID ID 0000-0001-7639-8383

Тетяна Гарлицька

Криворізький державний педагогічний університет

ORCID ID 0000-0002-4360-1282

DOI 10.24139/2312-5993/2026.01/003-014

ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті актуалізовано зростання ролі вчителя іноземних мов у середовищі інтегрування сучасної освіти в європейський освітній простір, що передбачає наближення та перетин різних культур. Метою є з'ясування теоретичного підґрунтя формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів англійської мови. Методологія включає аналіз нормативних документів та лінгводидактичних публікацій, дедукцію і конкретизацію. Отримані результати дозволили виявити, що формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів англійської мови відбувається з урахуванням сучасних парадигм (когнітивна, особистісно орієнтована, функціоналістична, культурологічна та компетентнісна) і тенденцій розвитку освітньої системи України (орієнтування на особистість, її компетентнісний розвиток та інформаційне забезпечення; формування фахівця, здатного конкурувати на міжнародному ринку праці; цифровізація). Перспективами подальших наукових розвідок є дослідження психолінгвістичних чинників реалізації міжкультурної компетентності.

Ключові слова: міжкультурна компетентність, формування міжкультурної компетентності, компетентнісна парадигма, майбутні вчителі, англійська мова, тенденції розвитку мовної освіти, нормативні документи.

Постановка проблеми. У сучасному світі англійська мова набула першочергового значення, оскільки для багатьох націй вона є засобом навчання, пізнання, спілкування, саморозвитку, інтеграції в культуру інших народів тощо. За переконанням М. Леврінц, в умовах непростой суспільно-політичної й соціально-економічної ситуації, що склалася в Україні, актуалізується проблема міжкультурної і транснаціональної комунікації, важливим медіатором якої є вчитель-словесник; її інструментом визнаються іноземні мови, а засобом – іншомовна комунікативна компетентність (Леврінц, 2019). Очевидним є зростання ролі вчителя іноземної мови в суспільстві, особливо в умовах становлення української державності, відродження національної свідомості, формування громадянської гідності та розширення зв'язків із європейськими країнами.

Щоб процес навчання іноземної мови, зокрема англійської, був ефективним, учитель повинен здобути теоретичні й практичні вміння, знання сучасних методик, які є ключовими складниками його професійності, а також оволодіти міжкультурними навичками, необхідними для спілкування в умовах культурно різноманітного суспільства.

Аналіз актуальних досліджень. Про актуальність дослідження феномена «міжкультурна компетентність» (МКК) свідчить велика увага вітчизняних та зарубіжних учених, які розглядають різні аспекти цього поняття: теоретичне підґрунтя, зокрема сутність та механізми становлення (Н. Гальчун, Л. Їтун, І. Сафонова, С. МакКінон), особливості формування міжкультурної компетентності студентів (Д. Бавук, М. Байрем, Л. Голубнича, О. Данишенко, Н. Дімітров, Д. Дірдорф, О. Іліє, С. Радул), роль міжкультурної компетентності у сфері бізнесу, економіки та менеджменту (Н. Александрова, З. Сейн).

Проблемам міжкультурної компетентності присвячено також низку дисертацій: Я. Гнатенко «Формування міжкультурної компетентності майбутніх бакалаврів з міжнародної економіки у процесі професійної підготовки», 2021; П. Кендзьор «Полікультурне виховання учнів у системі діяльності загальноосвітнього навчального закладу (теорія і методика)», 2017; А. Солодка «Теоретико-методологічні засади кроскультурної взаємодії учасників педагогічного процесу вищих навчальних закладів», 2016; Д. Костенко «Формування міжкультурної компетентності у майбутніх фахівців галузі «Інформаційні технології» в освітньому середовищі університету», 2021.

Мета статті. Дослідження теоретичного підґрунтя формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів англійської мови.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети були використані такі методи: аналіз нормативних документів та лінгводидактичних публікацій, дедукція, конкретизація, що дозволило з'ясувати поточний стан досліджуваної проблематики, уточнити зміст ключових понять дослідження.

Виклад основного матеріалу. Трансформації в системі сучасної освіти передбачають всесвітню інтеграцію та уніфікацію, основними наслідками якого є стандартизація освітнього законодавства, освітніх процесів, а також наближення культур окремих країн. За словами С. Деркач (Деркач, 2014), Європа намагається сформувати відкрите, мультилінгвальне, міжкультурне суспільство задля того, щоб її багата культурна і мовна спадщина з усіма очевидними різноманітностями на

місцевому, регіональному та національному рівнях стала джерелом взаємного розуміння і збагачення, тому проблема сучасної англомовної підготовки вчителя залишається ключовою для Ради Європи та Європейського Союзу. Розроблення майже всіх документів, які врегульовують навчання англійської мови в освітній системі України, відбувається з орієнтацією на «Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти (ЗЕР)» (Загальноєвропейські Рекомендації, 2003) і «Педагогічну Конституцію Європи» (ПКЄ) (Педагогічна Конституція Європи, 2016).

Унаслідок розширення міжкультурних контактів усе більш вагомими постають питання формування та розвитку знань, умінь та навичок ефективної міжкультурної комунікації, толерантності, міжкультурної компетентності. Сучасні події, які відбуваються в Україні (соціальні та політичні перебудови, війна, відстоювання своєї свободи та незалежності) не лише дозволяють Україні заявити про свою національну самобутність на всесвітній арені, але й створюють передумови для світового переустрою, впливу на економічне, політичне, соціальне, культурне життя інших держав. Однак у межах самої країни, зокрема й у системі освіти, відбуваються певні протиріччя – між курсом держави, зорієнтованим на інноваційно-технічний розвиток, та стратегією розвитку освіти, зокрема вищої, яка намагається бути на рівні вимог глобалізованого й інформаційного суспільства, а з іншого боку повинна враховувати об'єктивні ресурсні обмеження, які є результатом кризових соціально-економічних процесів у країні (Батечко & Михайліченко, 2020).

Відповідно, в основі освітньої системи повинна бути провідна ідея, яка би врівноважувала суперечливі обставини в ній самій та в суспільстві в цілому. Такою квінтесенцією є зміна існуючої парадигми, яка може прискорити процес якісних змін у царині освіти. Освітня парадигма, за переконанням Г. Лещук, – це сукупність теоретичних і методичних передумов, що визначають конкретні дії педагога в різних видах освітньої діяльності, передумов, якими він керується як взірцем. Її можна розглядати як основний підхід до проектування освітніх систем, базову модель або стратегію освіти (Лещук & Сорока, 2022).

Аналіз останніх досліджень (В. Бакіров, І. Зязюн, Т. Мієр, О. Чумак, Г. Шатковська, Т. Шахрай) засвідчив, що особливостями сучасних освітніх парадигм, порівняно зі старими ХХ ст., є перехід від жорстких алгоритмів до альтернатив, від замкнених систем до відкритих, які здатні до самоорганізації; пріоритетність у свободі, а не в чіткому порядку; орієнтування на особистість, її компетентісний розвиток та інформаційне

забезпечення; формування фахівця, здатного конкурувати на міжнародному ринку праці. Означені вимоги сприяли виникненню таких парадигм сучасності, як когнітивна, особистісно орієнтована, функціоналістична, культурологічна та компетентнісна, на основі яких відбувається формування МКК здобувачів освіти.

Когнітивна парадигма (Г. Гарднер, Е. Губа, Ж. Милян) ґрунтується на психології пізнавальних процесів здобувача, формуванні його особистості з урахуванням розвитку його інтелектуальних здібностей, та включає базові вміння самостійного, креативного і критичного мислення. Означену парадигму вважаємо однією з ключових, оскільки знання, уміння та навички, а також інформаційне забезпечення є першорядними критеріями ефективності навчання, без яких неможливо сформувати будь-які компетентності особистості, зокрема й міжкультурну.

У межах когнітивної парадигми виникала необхідність в активізації самостійної діяльності здобувачів, вирішенні творчих завдань, проблемного навчання, що сприяло виникненню особистісно орієнтованої парадигми (Б. Гривнак, А. Ґрей, Г. Лещук, О. Сорока), згідно з якою організація навчання спрямована на формування особистісних новоутворень, уміння творчо навчатися, опрацьовувати наукові знання і суспільний досвід стосовно потреб практики (Гривнак, 2010). Формування МКК обов'язково повинно відбуватися в контексті означеної парадигми, оскільки її основною метою, за переконанням А. Коломієць (Коломієць & Мазайкіна, 2016), є розвиток у людини механізмів самореалізації, саморозвитку, адаптації, самозахисту, самовиховання, що є необхідними для становлення самобутнього особистісного образу й діалогічного, безпечного способу взаємодії з людьми, культурами й цивілізацією.

Ключові аспекти означеної парадигми відображено в «Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір» (Концептуальні засади, 2004), «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки» (Стратегія розвитку. вищої освіти, 2022) та ПКЄ (Педагогічна Конституція Європи, 2016). Відповідно до цих документів основними принципами сучасної педагогічної освіти є студентоцентризм, індивідуальний підхід, системність, доступність, науковість, креативність та інноваційний розвиток, академічна автономія, практика. Отже, відбувається перенесення акценту на особистісний, компетентнісний та студентоцентрований підходи, що

передбачає необхідність сприймання кожного здобувача освіти як індивідуума, урахування його інтересів та переконань.

За словами О. Волченко (Волченко, 2006), саме особистісно орієнтований підхід до організації навчального процесу в ЗВО передбачає перехід від традиційних до інноваційних засобів професійного становлення особистості; від пріоритету вузькоспеціальних завдань до цілісного розвитку особистості майбутнього педагога; від супідрядних стосунків у системі «викладач-студент» до педагогічної взаємодії, співтворчості та співпраці. Означений підхід передбачає також самоосвіту, самовдосконалення і самореалізацію, які забезпечують запровадження тенденції «навчання впродовж життя» для здобувачів освіти. Як засвідчують нормативні документи (Стратегія розвитку вищої освіти, 2022; Педагогічна Конституція Європи, 2016), суспільство знань вимагає від сучасного вчителя креативності, критичності й нестандартності, самостійності, академічної мобільності, дослідницьких здібностей, готовності неперервно навчатися, займатися самовдосконаленням і рефлексувати власну діяльність.

Визначальна роль в особистісно орієнтованому навчанні належить педагогічній практиці. Її інтегрування в систему підготовки майбутніх учителів є однією з тенденцій сучасної мовної освіти. Відповідно до ПКЄ (Педагогічна Конституція Європи, 2016) та ЗЄР (Загальноєвропейські Рекомендації, 2003) ефективна підготовка вчителів передбачає раннє залучення здобувачів освіти до педагогічної практики, стажування, роботу в міжнародних мовних таборах, участь у волонтерських програмах тощо. Сучасність вимагає радикальної модернізації практичної підготовки майбутнього вчителя, забезпечення її безперервності і послідовності впровадження таких її видів, як от: ознайомча; культурологічна; виховна; навчальна; переддипломна (предметна) практики (Педагогічна Конституція Європи, 2016). За переконанням О. Мамчич (Мамчич & Калініна, 2014), педагогічна практика перевіряє здатність майбутнього вчителя до професійної діяльності, його спроможність вільно орієнтуватися у різних педагогічних ситуаціях, презентує його як педагогічну мовну особистість, допомагає практично перевірити особистий рівень набутих теоретичних знань, практичних умінь і навичок, сприяє підвищенню ефективності мовленнєвої культури здобувачів, логічно підводить їх до самостійного пошуку цікавого мовно-літературного матеріалу, навчає зіставляти його ознаки, робити відповідні лінгвістичні висновки.

Функціоналістична парадигма (Дж. Гольмвуд, Р. Данн, Г. Лещук, О. Сорока), як і культурологічна та компетентнісна, безпосередньо пов'язана з формуванням МКК. Згідно з нею освіту розуміють як соціокультурну технологію, яка повинна готувати затребувані суспільством кадри, що здатні пристосовуватися, комунікувати та гармонізувати в полікультурному просторі.

Відповідно до культурологічної парадигми освіта є соціокультурним феноменом. Означена парадигма, із погляду Г. Лещук (Лещук & Сорока, 2022), – це основний інструмент проєктування особистісно орієнтованої освіти, компонентами якого є ставлення до індивіда як до суб'єкта, здатного до культурного саморозвитку; ставлення до освіти як до культурного процесу, рушійними силами якого є особисті сенси, діалог і співпраця його учасників; розуміння закладу освіти як цілісного культурно-освітнього простору, де відтворюються культурні зразки життя. Отже, формування МКК здобувача освіти є наскрізним в контексті культурологічної парадигми.

Компетентнісна парадигма (Ю. Бойчук, О. Вознюк, С. Горобець, Т. Литньова, К. Плаза-Лара) передбачає не просто практичне оволодіння іноземною мовою як засобом спілкування, а вміння здобувача діяти як соціальний агент, тобто член суспільства, котрий здатен виконувати певні завдання у життєвих умовах і соціокультурному оточенні. Згідно з означеною парадигмою метою сучасного викладання іноземних мов у вищій школі є формування МКК здобувачів, яка охоплює мовні та мовленнєві, соціокультурні та соціолінгвістичні, дискурсивні та стратегічні компетенції. Високий рівень розвитку такої компетентності уможливорює посилення мобільності студентів та збільшення шансів на працевлаштування (Литньова, 2017).

У Законі України «Про вищу освіту» компетентність потрактовують як здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, які є результатом навчання на певному рівні вищої освіти. В аспекті навчання іноземної мови термін «компетентність» витлумачують як характеристики, якості особистості, які зумовлюють її здатність виконувати будь-яку діяльність на основі життєвого досвіду, знань, навичок і вмінь, набутих у процесі навчання іноземної мови (Свиридюк, 2024). У нормативних документах (Стратегія розвитку вищої освіти, 2022; Методичні рекомендації Ради

Європи, 2023) першочерговість надають іншомовній комунікативній і міжкультурній компетентностям.

Означені компетентності є взаємопов'язаними складниками, що доповнюють фаховий розвиток філологів і дозволяють ефективно взаємодіяти із представниками іншої культури. Іншомовна комунікативна компетентність забезпечує технічну сторону (знання мови), а міжкультурна – змістовну (розуміння контексту).

У документах «Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки» (Стратегія розвитку вищої освіти, 2022) та «Рамки кваліфікацій у Європейському освітньому просторі» (Захарченко та ін., 2017) відображено деякі трансформаційні тенденції сучасної освіти, зокрема уніфікувати вимоги до рівнів володіння іншомовною комунікативною компетентністю. Відповідно до ЗЄР визначено узагальнені рівні володіння мовою, подані у таблиці 1.

Таблиця 1

**Рівні володіння іншомовною комунікативною компетентністю
відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти**

Елементарний користувач	A1 – Інтродуктивний (відкриття) A2 – Середній (виживання)
Незалежний користувач	B1 – Рубіжний B2 – Просунутий
Досвідчений користувач	C1 – Автономний C2 – Компетентний

Існують ще проміжні рівні, зокрема A1+, A2+, B1+, B2+, на основі яких відбувається поступовий перехід між основними рівнями. Підручники британського видавництва «Pearson Longman», якими послуговуються в процесі навчання англійської мови у школі та ЗВО, ураховують означені проміжні рівні, що дозволяє охопити більшу кількість тем, поглибити знання та вміння, отримані на основних рівнях, закріпити граматичний і лексичний матеріал у різних комунікативних ситуаціях, а також поетапно та логічно наблизитися до наступного рівня.

Така увага є небезпідставною, оскільки основною метою навчання англійської мови, згідно із ЗЄР (Загальноєвропейські Рекомендації, 2003), є підготовка спеціаліста, здатного існувати в міжкультурному середовищі. Він має здатність підтримувати інтеракцію, висловлювати свої почуття та ставлення, уміє долати перешкоди та незвичні ситуації, які можуть трапитися під час подорожей, розмов із представниками інших культур на незнайомі теми; уміє давати пропозиції, аргументувати власні погляди, ініціювати

розмову, пристосовуватися до змін у розмові з носіями мови, не створює конфлікти, висловлюється швидко, спонтанно і зрозуміло. Щоб відповідати означеним вимогам, індивід повинен знати і вміти послуговуватися широким спектром лексико-фразеологічних одиниць, і у випадку помилок чи невдалих висловлювань швидко «закрити прогалини» за допомогою інших формулювань.

Окрім того, сучасна вітчизняна освітня траєкторія базується на поглибленні інтеграції України у світовий і Європейський простори, установленні тісних міжнародних зв'язків, що вимагає від фахівця знань про національно-культурні особливості, правила поведінки, ментальність різних народів. Отже, зважаючи на перехід із класово-орієнтованої роботи до більш комунікаційно- та культурно-орієнтованої діяльності вчителя в навчанні іноземних мов (Деркач, 2014), сьогодні поряд з іншомовною комунікативною компетентністю важливою є міжкультурна компетентність.

У виданні ЮНЕСКО «Міжкультурні компетентності. Концептуальні та оперативні засади» (Intercultural Competences, 2013) МКК тлумачено як наявність відповідних знань про певні культури, типи проблем, що виникають при взаємодії представників різних культур, а також позитивне ставлення, необхідне для встановлення та підтримки контактів з іншими народами. Основними вимогами для формування МКК визначено повагу до інших; самоідентичність; вміння слухати й адаптуватися, ставити себе на місце іншої людини та бачити світ з її позиції; культурну скромність (поєднання поваги із самосвідомістю).

У програмному документі Ради Європи – «Білій книзі про міжкультурний діалог» – зазначено (White Paper of Intercultural Dialogue, 2008), що навчання та викладання МКК має важливе значення для демократичної культури і соціальної злагожденості. Міжкультурні навички повинні бути частиною освіти, громадянства і прав людини. Компетентні державні органи й навчальні заклади повинні повною мірою використовувати дескриптори ключових компетентностей для міжкультурної комунікації при розробці та реалізації навчальних планів і програм на всіх рівнях освіти, зокрема підготовки вчителів і навчання дорослих. За переконанням Т. Січеня (Січень, 2023), МКК здобувачів-філологів є ключовою у розвитку мовної особистості з розвиненим мовленням та мисленням, умілим використанням мовних одиниць, свідомим ставленням до вивчення мови в культурному середовищі. Вона становить комунікативний потенціал, що характеризує та

визначає якість комунікативних здібностей особистості в різних сферах її життєдіяльності, є однією з умов виховання толерантності та взаєморозуміння, визначає рівень її культурного розвитку.

Беручи до уваги погляди науковців та враховуючи вектор нашого дослідження, розглядаємо міжкультурну компетентність майбутнього вчителя англійської мови як складне багатокomпонентне утворення, інтегративну якість особистості, сукупність спеціальних мовних, комунікативних та культурних знань, умінь і навичок, здатність застосовувати їх у різних комунікативних ситуаціях, володіння системою ціннісних орієнтацій, що забезпечують міжкультурну комунікацію в умовах толерантності та співпраці, результат професійної підготовки, що забезпечує майбутньому вчителю здатність до ефективного міжкультурного діалогу, вирішуючи особистісні та професійні завдання в умовах культурно різноманітного суспільства.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Підготовка майбутніх учителів англійської мови є важливим складником модернізації сучасної освіти, що відбувається в межах освітніх парадигм нового часу. Орієнтування на особистість, її компетентісний розвиток та інформаційне забезпечення; формування фахівця, здатного конкурувати на міжнародному ринку праці, сприяли виникненню таких парадигм сучасності, як когнітивна, особистісно орієнтована, функціоналістична, культурологічна та компетентісна, на основі яких відбувається формування міжкультурної компетентності здобувачів освіти.

Наявність міжкультурної компетентності у здобувача освіти забезпечує йому здатність підтримувати інтеракцію, висловлювати свої почуття та ставлення, долати перешкоди, які можуть трапитися під час подорожей, розмов із представниками інших культур, аргументувати власні погляди, не створювати конфлікти, толерантно ставитися до представників інших культур, вирішувати особистісні та професійні завдання в умовах культурно різноманітного суспільства.

Перспективами подальших наукових розвідок є дослідження психолінгвістичних чинників реалізації міжкультурної компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

- Батечко, Н. & Михайліченко, М. (2020). Еволюція освітніх парадигм у сучасному науковому дискурсі. *Освітнологія*, 9, 29–37. (Batechko, N., Mykhailichenko, M. (2020). The evolution of educational paradigms in modern scientific discourse. *Education*, 9, 29–37).
- Волченко, О. М. (2006). *Формування комунікативної компетенції майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах* (автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04). Житомир. (Volchenko, O. M.

- (2006). *Formation of communicative competence of future teachers of foreign languages in higher pedagogical educational institutions* (DSc thesis abstract). Zhytomyr).
- Гривнак, Б. (2010). Парадигма особистісно-орієнтованого навчання на початку нового століття. *Гуманітарний вісник ЗДІА*, 42, 138–144. (Hryvnak, B. (2010). The paradigm of person-oriented learning at the beginning of the new century. *Humanitarian Bulletin ZDIA*, 42, 138–144).
- Деркач, С. (2014). Підготовка вчителя до навчання англійської мови в міжнародній освітній політиці: зміни та перспективи. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 9 (1), 269–273. (Derkach, S. (2014). Teacher training for teaching English in international education policy: changes and prospects. *Problems of modern teacher training*, 9 (1), 269–273).
- Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (2003), С. Ю. Ніколаєва (ред.). Київ: Ленвіт (*Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching and Assessment* (2003), S. Yu., Nikolaieva (ed.). Kyiv: Lenvit). Retrieved from: http://www.khotiv-nvk.edu.ua/Files/downloads/zagalnoyevrop_rekom.pdf
- Захарченко, В. М., Міусов, М. В. & Парменова, Д. Г. (2017). *Рамки кваліфікацій у Європейському освітньому просторі. Навчально-методичний посібник*. Одеса: НУ «ОМА». (Zakharchenko, V. M., Miiusov, M. V. & Parmenova D. H. (2017). *Framework of qualifications in the European educational space. Educational and methodological manual*. Odesa: NU «ОМА»).
- Коломієць, А. М. & Мазайкіна, І. О. (2016). Мета, сутність і основні характеристики особистісно орієнтованого навчання в сучасних умовах. *Наукові записки Вінницького держ. пед. ун-ту ім. М. Коцюбинського. Сер. Педагогіка і психологія*, 46, 22–26. (Kolomiiets, A. M., Mazaikina, I. O. *Scientific notes of Vinnytsia state ped. University named after M. Kotsyubynskyi. Pedagogy and psychology*, 46, 22–26).
- Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір. Наказ МОН № 898 від 31.12.2004 р. (*Conceptual foundations of the development of pedagogical education in Ukraine and its integration into the European educational space. Order of the Ministry of Education and Culture No. 898 dated 31.12.2004*) Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0998290-04#Text>
- Леврінц, М. (2019). Сучасні тенденції розвитку іншомовної педагогічної освіти в Україні. *Калейдоскоп мов*, 2 (191), 45–50. (Modern trends in the development of foreign language pedagogical education in Ukraine. *Kaleidoscope of languages*, 2 (191), 45–50).
- Лещук, Г. В. & Сорока, О. В. (2022). Розділ 4.1. Освітня парадигма суспільства знань. *Парадигмальні виклики сучасного розвитку : колективна монографія*, А. П. Дука (ред.), (сс. 156–169). Чернігів : ГО «Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій» (Leshchuk, H.V., Soroka, O. V. (2022). Chapter part 1. Educational paradigm of the knowledge society. In A. P. Duka (ed.), *Paradigmatic challenges of modern development: a collective monograph* (pp. 156–169). Chernihiv: NGO Scientific and Educational Innovation Center of Social Transformations).
- Литньова, Т. В. (2017). Міжкультурна комунікативна компетентність у складі цілей сучасної іншомовної освіти. *Мова і світ: сучасні тенденції викладання іноземних мов у вищій школі* : зб. матеріалів IV Всеукраїнського наук.-практ.

- вебінару, 29 листоп. 2017 р. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 269–273. (Lytniova, T. V. Intercultural communicative competence as part of the goals of modern foreign language education. *Language and the world: modern trends in teaching foreign languages in higher education: proceedings of the Institute of the 4th Ukrainian Science and Practice webinar*, November 29, 2017. Zhytomyr: Publishing House of the State University named after I. Franko).
- Мамчич, О. Б. & Калініна, І. П. (2014). Педагогічна практика як умова формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту. Сер. Педагогічні науки*, 120, 22–23. (Mamchych, O. B., Kalinina I. P. (2014). Pedagogical practice as a condition for the formation of linguistic competence of future primary school teachers. *Herald of the Chernihiv National ped. University. Pedagogical sciences*, 120, 22–23).
- Методичні рекомендації щодо забезпечення вивчення, викладання та використання англійської мови у закладах вищої освіти України (2023). Наказ МОН № 898 від 25.07.23 р. (*Methodological recommendations for ensuring the study of teaching and use of the English language in higher education institutions of Ukraine (2023). Order of the Ministry of Education and Culture No. 898 dated 07.25.23*) Retrieved from: <https://mon.gov.ua/npa/metodichni-rekomendaciyi-shodo-zabezpechennya-yakisnogo-vivchennya-vikladannya-ta-vikoristannya-anglijskoyi-movi-u-zakladah-vishoyi-osviti-ukrayini> (дата звернення: 28.10.2025).
- Педагогічна Конституція Європи (2016). *Іноземні мови*, 2, 54–60. (Pedagogical Constitution of Europe (2016). *Foreign languages*, 2, 54–60).
- Свиридюк, В. П. (2024). *Формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності майбутніх викладачів німецької мови під час самостійної роботи*. Київ: КНЛУ (Svyrydiuk, V. P. (2024). *Formation of intercultural foreign language communicative competence of future teachers of the German language during independent work*. Kyiv: KNLU).
- Січень, Т. (2023). Формування міжкультурної компетентності майбутніх філологів у системі неперервної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 8-9 (132–133), 258–265. (Sichen, T. (2023). Formation of intercultural competence of future philologists in the system of continuous education. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 8-9 (132–133), 258–265).
- Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки. Розпорядження КМУ від 23.02.2022 р. № 286-р. (*Strategy for the development of higher education in Ukraine for 2022–2032. Order of the KМУ of February 23, 2022. No. 286*) Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-p#Text>
- Intercultural Competences. Conceptual and Operational Framework / ed. by Bureau for Strategic Planning. UNESCO (2013). Retrieved from: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000219768>
- White Paper of Intercultural Dialogue: Living Together as Equals in Dignity. (Council of Europe). 118 Session of Committee of Ministers (Strasbourg, 7 May 2008). Retrieved from: https://www.coe.int/t/dg4/intercultural/source/white%20paper_final_revised_en.pdf

SUMMARY

Bakum Zinaida, Harlytska Tetiana. Formation of Intercultural Competence of Future English Teachers: Theoretical Aspect.

The article updates the growth of the role of the foreign language teacher in the environment of the integration of modern education into the European educational space, which involves the convergence and crossing of different cultures. The essence of the concept of «intercultural competence», normative documents regulating the educational process in Ukraine and Europe and demonstrating the need for the formation of intercultural competence of future teachers of the English language, is analyzed. The goal is to clarify the theoretical basis of the formation of intercultural competence of future teachers of the English language. The methodology includes the analysis of regulatory documents and linguistic didactic publications, deduction and specification. The obtained results made it possible to reveal that the formation of intercultural competence of future English language teachers takes place taking into account modern paradigms (cognitive, personality-oriented, functionalist, cultural and competence-based) and trends in the development of the educational system of Ukraine (orientation on the individual, its competent development and information support; unification of requirements for the levels of mastery of foreign language communicative competence in the formation of a specialist capable of competing on the international labor market; digitization). Intercultural competence is closely related to foreign language communicative competence. They both complement the professional development of philologists and allow effective interaction with representatives of another culture. Foreign language communicative competence provides the technical side (knowledge of the language) and intercultural – the content side (understanding the context). We can summarize that the training of future teachers of the English language is an important component of the modernization of modern education. The presence of intercultural competence in the learner provides him with the ability to maintain interaction, express his feelings and attitudes, overcome obstacles that may occur during travels, talk with representatives of other cultures, argue his own views, not create conflicts, treat representatives of other cultures tolerantly, solve personal and professional tasks in the conditions of a culturally diverse society. Prospects for further scientific research are the study of psycholinguistic factors in the implementation of intercultural competence.

Key words: intercultural competence, formation of intercultural competence, competency paradigm, future teachers, English language, development trends of language education, regulatory documents.